

SLOVENSKA STROKOVNA BESEDILA VISOKE STOPNJE SPECIALIZIRANOSTI MED KULTURNIMI IN GLOBALNIMI VPLIVI

Prispevek obravnava jezikovnostilne značilnosti strokovnih besedil z dveh vidikov. Vrsta sodobnih jezikoslovnih in prevodoslovnih študij strokovnega komuniciranja kaže na kulturne vplive, obenem pa se poudarja potreba po preseganju lokalizacije in prehod v globalno komuniciranje po zgledu *lingue france*. Prilagajanje splošnim smernicam, ki so neodvisne od primarnega kulturnega sistema, vodi v konvergenco stilnih norm, medkulturne razlike v strokovnem mišljenju z visoko stopnjo specializiranosti se spričo absorbiranja tujejezičnih struktur zmanjšujejo. Slovenski strokovni diskurz se je diahrono oblikoval po zgledu vplivnejših jezikovno-kulturnih sistemov, predvsem po nemškem, zato se pričujoča razprava opira na nemški strokovni diskurz.

Ključne besede: strokovna besedila, kulturni vs. globalni vplivi, konvergenca stilnih norm

1 Opredelitev pojma visoke stopnje specializiranosti

Pojem strokovnosti v izražanju se pragmalingvistično opredeljuje na podlagi zunajbesedilnih dejavnikov: namernosti oziroma temeljne besedilne funkcije, okoliščin in udeležencev ter področja oziroma predmetnosti sporočanja. Raba jezikovnostilnih sredstev v specializirani komunikaciji se spričo vezanosti na različne besedilne tipe, ki pripadajo raznolikim strokovnim področjem (ta pa se z razvojem komunikacijskih nalog množijo), razlikuje. Zato se ob poskusih opredelitve in razlikovanja strokovnih besedil poudarja potreba po razširjeni, korpusno podprti obravnavi avtentičnih besedil (Žele 2013: 103, House 2014: 262). Natančen prikaz prototipičnih elementov otežuje tudi nejasna ločnica med strokovnim in splošnim načinom izražanja, saj tematska specializiranost prehaja tudi na področje neformalnega in obratno (Žagar Karer 2011: 142, Göpferich 1995: 23 isl.). Ne nazadnje temelji

strokovna komunikacija na »slovnicih in skladijskih pravilih, ki so značilna za splošni jezik« (Žagar Karer 2011: 130).

Da bi se izognili definicijskim in razločevalnim težavam, so nemški jezikoslovci v okviru strokovnega diskurza¹ že v osemdesetih letih dvajsetega stoletja razlikovanje med splošnim in strokovnim jezikom – in posledično med splošnimi in strokovnimi besedilnimi vrstami – opustili, namesto tega pa je bil kot enotno merilo za presojanje stopnje specializiranosti podan model t. i. drseče lestvice, delujoče v premem sorazmerju med stopnjo abstraktnosti strokovnega diskurza in pojavnostjo značilnih jezikovnosistemskih izraznih sredstev, ki udejanjajo osnovno besedilno funkcijo obvestilnosti v najširšem smislu (Göpferich 1995: 25 isl.). Visoka pojavnost slednjih je pokazatelj visoke stopnje specializiranosti oziroma abstraktnosti in obratno.

Visoko stopnjo specializiranosti pogojujejo splošni kriteriji: a) tematika strokovnega področja,² b) namernost sporočanja, v odvisnosti od prisotnih načinov razvijanja teme (opis, razlaga, razprava, pojasnjevanje, poročanje, deloma tudi instruktivni način³). Posebno nalogo pri določanju specializiranosti visoke stopnje pa ima c) situacijskost, ki je v tesni povezavi s tipom komunikacijskih udeležencev (strokovnjak–strokovnjak). Z zamejitvijo pojma strokovnosti z danimi kriteriji si je mogoče ogledati skupne značilnosti sicer področno raznolikega strokovnega izražanja (Kalverkämper 1998: 33).

Nemški jezikoslovci na področje visoke stopnje abstrakcije uvrščajo znanstvena (zlasti naravoslovna) in tehniška besedila (Göpferich 1995: 33 isl., 111–128) ter normativna pravna besedila. Spričo tematske prepletenosti področij se tehniška besedila pridružujejo naravoslovnim. Göpferich (1995: 11 isl.) razume pojem *tehnika* kot nadpomenko za ukrepe, postopke in naprave, ki v visoko specializirani komunikaciji predstavljajo tehniško dokumentacijo oziroma normo. Normativna pravna besedila so zakonska in druga besedila, ki predpisujejo, urejajo ali določajo (Jemec Tomazin 2010: 135).⁴ Visoka stopnja specializiranosti se kaže v visoki formaliziranosti izražanja (prav tam: 158). Ta je skupna vsem trem omenjenim besedilnim področjem, zato to opredelitev jemljem za osnovo v pričujoči razpravi. Znanstveni diskurz se z besediloslovnega, jezikovnostilističnega in pragmatičnega vidika sicer obravnava samostojno (Žagar Karer 2011: 135 isl.), vendar pa se v stični točki kriterijev visoke specializiranosti kažejo nekatere skupne značilnosti: za vse skupine besedil je značilno, da vsebujejo prvine naravnega jezika (skladnja) in umetnega (simbolnega) jezika (za izražanje elementov in razmerij), pri čemer se najvišja stopnja od visoke stopnje abstraktnosti teoretično razlikuje po izključni

¹ Pri obravnavi strokovnih besedil v pričujočem prispevku uporabljam pragmalingvistični termin *specializirani diskurz*. O pojmu in razlogih za razločevanje le-tega od *strokovnega jezika* gl. Žagar Karer 2011: 135–140.

² Stopnja specializiranosti se od področja do področja razlikuje (Žagar Karer 2011: 133).

³ Göpferich (1995: 107 isl.) *instruktivni način* opredeli kot »osnovanje pravil za normativna besedila« pravnega področja.

⁴ Raziskovalci pravnega področja ločujejo normativna besedila od informativnih (Gruntar Jermol 2013: 165; Kalin Golob 2003: 60).

rabi simbolnega jezika (Sajovic 2005: 247). Izraz temeljnih, eksperimentalnih in uporabnih znanosti ter normativnih pravnih in tehniških področij, rabljen med področnimi strokovnjaki, zahteva zgoščenost in jasno, razumljivo, natančno, nedvoumno podajanje informacij in ustreznost besedila govornemu položaju (tipu komunikacijskih udeležencev in tematiki) (Žagar Karer 2011: 143). Spričo strogih formalnih zahtev se povečini uporablja pisni prenosnik. Avtorjev objektiviziran pristop k obravnavanju teme se kaže v brezosebne načinu izražanja. Visoka stopnja abstraktnosti v splošnem izključuje ekspresivnost in pripovednost kot prvini osebnega stila (Gruntar Jermol 2013: 167), čeprav je pojavnost teh v okviru znanstvenega diskurza odvisna od področja oziroma tematike, kljub načelnim poizkusom izenačitve stilne tipizacije tvorjenja naravoslovnih in družboslovnih znanstvenih besedil. Študije dokazujejo odstopanja: družboslovno področje tako v nemškem kot tudi v slovenskem jezikovno-kulturnem prostoru v primerjavi z naravoslovnim in tehničkim področjem dopušča prisotnost individualnega oziroma kulturno pogojenega stila (Stolze 1998: 785 isl., Kalin Golob 2003: 57). Področji pa na visoki stopnji objektivizacije kažeta stične točke (Stolze 1998: 786, Sajovic 2005: 315).

2 Tuji vplivi na stilno tipizacijo visoko specializiranih besedil v slovenščini

Specializirani diskurz v slovenskem jezikovno-kulturnem prostoru kaže v diahronem smislu v splošnem medkulturnem značaj (Žagar Karer 2011: 131, Pogorelec 1986: 16). V teku zgodovinskega razvoja globalnega sistematičnega mišljenja od 16. stoletja dalje je specializirani diskurz namreč dejavno ustvarjal enotne pojmovne strukture jezika, s katerimi je mogoče konstruirati človeško izkušnjo (Sajovic 2005: 309 isl.). Tako so se oblikovali medkulturni komunikacijski modeli. Ob splošnem razvojnem vidiku pa je pomemben tudi vpliv prevladujočega jezikovno-kulturnega prostora. V obdobju razvoja tehnike in naravoslovja, od konca 19. stoletja do konca dvajsetih let 20. stoletja, je nemščina veljala za vodilen, mednarodno uveljavljen jezik znanosti (Viereck 1998: 764), ki je še zlasti spričo družbeno-politične povezanosti narodov – in posledično njegove sporazumevalne vloge v času avstro-ogrske monarhije (Kalin Golob 2003: 56) – odločilno vplival na slovenski strokovni diskurz. Vidovič Muha (1986: 26 isl.) opozarja na t. i. zakrite (implicitne) spremembe v skladnji znanstvenega diskurza, ki jih vplivanjski jezik sproži s prevajanjem v ciljni jezik v ožjem in širšem pomenu (prav tam: 33). Če gledamo s prevodoslovnega vidika, so se na ta način iz nemščine v slovenski ciljni jezik prevzemali oziroma – v širšem pomenu – prikrito prevajali posamezni skladenjski vzorci.⁵ Prevzemanje vzorcev tvorjenja besedil ali pojmovnih struktur je namreč prikrit prevod (House 2014: 252). Jemec Tomazin (2010: 92 isl.) ugotavlja vpliv nemškega jezika na slovenskem normativnem pravnem področju od druge polovice 19. stoletja dalje (do prevlade drugih jezikov zaradi sprememb v političnem sistemu). Tudi tu se v skladnji visoko specializiranih prevodnih besedil kažejo implicitne spremembe v smislu prikritega prevoda skladenjskih vzorcev. Kalin Golob (2003: 56) prišteva slovenski strokovni

⁵ Nekatere od najsplošnejših skladenjskih prvin bodo prikazane v naslednjih podpoglavjih prispevka.

diskurz glede na diahrono kulturno pogojenost stilne tipologije k nemškemu tipu.⁶ Ta označuje strokovni (intelektualni) način mišljenja in je širil svoj vpliv tudi prek drugih slovanskih intelektualnih tradicij (Pisanski 2001: 186). Nemščina ohranja status mednarodnega jezika znanosti na nekaterih področjih tudi danes, vse več jezikoslovnih študij v nemškem in slovenskem prostoru pa se ukvarja z vplivi angloameriške stilne tipologije in vlogo angleščine kot sporazumevalnega jezika v specializiranih komunikacijskih situacijah ne le normativnega pravnega (Kalin Golob 2001: 261), temveč tudi znanstvenega in tehniškega značaja. Pri slednjih dveh področjih se kaže spricho globalizacije v komuniciranju vpliv *lingue france* in z njim težnja po ustvarjanju univerzalnosti v besedilnih normah in konvencijah (Göpferich 2008: 243),⁷ obenem pa je še vedno prisotno vprašanje medkulturnih razlik in kulturnih posebnosti. Slovenski jezikoslovni prostor vdor tujega v tem smislu dojema kot zanemarjanje lokalne jezikovne kulture (Vidovič Muha 1986: 23) in potrebo po zaščiti le-te (Sajovic 2008: 79 isl., Vidovič Muha 2000: 52). Prevlada angleščine kot jezika mednarodne specializirane komunikacije je bila na področju znanstvenih in tehniških besedil občutna že ob koncu 20. stoletja (Gorjanc 1998: 115 isl.). Medtem ko je leksikalni vpliv nemščine in angleščine na druge jezike že dalj časa znan, pa skladenjskemu vplivu ni bilo posvečeno veliko pozornosti. K ozaveščenju pomena skladnje pomembno prispeva na primer pregled dela slovenskih prevajalcev kot medkulturnih posrednikov⁸ na področju tvorjenja znanstvenih in tehniških besedil. Iz obdobja od začetka osemdesetih let (oziroma s povečanjem zanimanja jezikoslovja za strokovni diskurz) do današnjega časa kaže težišče razprav⁹ na zavedanje, da je skladenjski vidik ob terminologiji najpomembnejši sestavni del strokovnih besedil, predvsem z ozirom na jezikovnosistemske in medkulturne razlike ter kulturnospecifične prvine. Prevajalci so v svoje protistavne analize rutinsko vključili kulturni filter, ki poudarja razlike med izhodiščnim in ciljnim jezikom (Ban 2006: 43–45); besedilna skladnja strokovnega komuniciranja se pri tem opira na splošno normo knjižnega jezika.

3 Kulturne značilnosti jezikovnostilnih prvin v besedilni skladnji

Kot značilnosti nemškega intelektualnega stila, kamor se prišteva tudi slovenski specializirani diskurz, veljajo nekatere splošne prvine specializiranega diskurza, kot na primer: zgoščeno podajanje informacij in natančno ter eksplicitno izražanje logičnih zvez (zapletena skladenjska struktura, skladenjska kondenzacija oziroma posamostaljanje), brezosebno izražanje (trpni način, brezosebne konstrukcije)

⁶ Galtung (1983) – avtor, na katerega se avtorica Kalin Golob opira – razlikuje anglosaški, tevtonski (nemški), galski in japonski intelektualni stil.

⁷ Göpferich (1995: 445) kaže na dojetje znanstvenega diskurza kot sekundarnega, splošno veljavnega kulturnega sistema, ki naj bi bil neodvisen od primarnih jezikovno-kulturnih sistemov.

⁸ Ustvarjanje norme tvorjenja specializiranih besedil v slovenskem prostoru je tesno povezano z zasnovami strokovnega prevajanja v okviru Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (Ban 2006: 36 isl.).

⁹ Mostovi, glasilo DZTPS, v pregledu med 1982 in 2009/2010.

(Kalin Golob 2003: 56 isl., Becker Mrotzek 1999: 1396 isl.). Te prvine najdemo spričo tujejezičnih vplivov tudi v slovenskem specializiranem diskurzu.

3.1 Skladenjska zapletenost ob pomenski zgoščenosti

Visoka stopnja objektivizacije specializiranega diskurza oziroma usmerjenosti na predmet obravnave ima za posledico kopičenje informacij in s tem stavčno kompleksnost, ki se izraža s priredno-podrednimi stavčnimi konstrukcijami (prim. Gruntar Jermol 2000: 148, Hoffmann 1998: 416). Z višanjem stopnje specializiranosti narašča stopnja skladenjske kompleksnosti,¹⁰ razen v primeru simbolnega načina izražanja.¹¹ Skladenjska zapletenost je namreč pogojena s teoretično razsežnostjo sporočanja (Gorjanc 1993: 60). Raba ustaljenih konektorskih zvez v povezavi s členitvijo povedi po aktualnosti omogoča vpogled v vrste tipičnih medpropozicijskih razmerij,¹² ki v specializiranih besedilih v skladu z osnovno funkcijo opozarjajo na temeljna logičnopomenska razmerja. Primerjalni pregled pojavnosti opomenjevalnih konektorskih prvin¹³ kaže na enoten način izražanja pomenskih razmerij, ne glede na to, v katerem jeziku se pojavljajo. Zavedanje specifične lastne jezikovno-kulturne tradicije pa je ob prevzemanju tujejezičnega vseskozi prisotno. Vidovič Muha (1986: 34 isl.) opozarja v rabi tudi na možne odmike od skladenjske norme slovenskega knjižnega jezika, ki jih lahko sprožijo tujejezični vplivi, saj so kalkirani prevodi struktur lahko v nasprotju s knjižno normo, ali pa kršijo tudi načelo jezikovne izrazne jasnosti. Izrazna jasnost je z ozirom na skladnjo normativnih pravnih besedil edino priporočilo t. i. nomotehničnih smernic, ki veljajo za specializirani diskurz na normativnem pravnem področju (Jemec Tomazin 2010: 149). Visoka stopnja abstraktnosti se izraža še zlasti v posamostaljanju kot rezultatu razvoja novoveške znanosti v smeri zgoščevanja stavčnih podstav, večinoma s pomočjo izglagolskih samostalnikov (Žele 2012: 274) in samostalniških zvez s pre- in postnominalnimi prilastki.¹⁴ Ob tujejezičnih vplivih, ki so v samostalniškem izražanju še posebej očitni (Jemec Tomazin 2010: 225), slovenski jezikoslovci svarijo pred negativnimi posledicami vsesplošnega popredmetenja specializiranega diskurza (prav tam: 147).¹⁵ Kljub temu pa primerjava jezikovnosistemskih zmožnosti slovenskega jezika v tvorjenju posamostaljenj s produktivnimi postopki drugih jezikov dokazuje konkurenčnost (Kuster 2014: 39–54). Skrajni odmik od glagolskega izražanja vidi Sajovic (2008: 51) v tabelarnem, grafičnem prikazu informacij. Ta način sodi – skupaj z ostalimi prvinami grafičnega oblikovanja besedila – k tehnikam

¹⁰ Enako kot za nemški jezik velja tudi za angleščino (Göpferich 1995: 443 isl.).

¹¹ Primer pojavnosti zloženih povedi z najmanjšo možno zapletenostjo je matematični jezik (Gorjanc 1993: 35).

¹² O pojmu konektorjev oziroma besedilnih povezoval gl. Žele 2013: 63.

¹³ V slovenskem, nemškem in angleškem jeziku prevladujejo pogojni, vzročno-posledični odvisniki (Gruntar Jermol 2000: 136, Gorjanc 1993: 50, 60, Göpferich 1995: 441).

¹⁴ V angleščini so v tej vlogi pogosti tudi adnominalni prilastki (Göpferich 1995: 421 isl.).

¹⁵ Prim. tudi Sajovic 2008: 84, Pogorelec 1989: 39.

optimizacije tvorjenja specializiranih besedil (Žagar Karer 2011: 145), v čemer slovenski specializirani diskurz sledi globalnim vzorcem.

3.2 Brezosebnost izražanja

Posledica objektivizacije je tudi umik avtorjeve osebe (kot prvega delovalnika) v ozadje, pri čemer se popolna anonimnost dosega s trpnim načinom (Oskar 1998: 397). Tvorec in prejemnik namenjata pozornost poimenovani predmetnosti, ki v trpniški obliki samodejno prevzame osebkovo vlogo, zato je raba trpnika premo sorazmerna s stopnjo abstraktnosti. V trpniški konstrukciji pridobi glagol, ki se s pomensko manj poudarjenega mesta v tvorno izraženi povedi prestavi v rematsko pozicijo, polni poudarek (Göpferich 1995: 410) in tvori skupaj s predmetom (kot stavčnim členom) glavno informacijo. Pomembna pomenskoskladenjska vloga glagolov v besedilih se vse bolj poudarja tudi v sodobnih raziskavah slovenskega specializiranega diskurza (Žele 2012: 299), kar kaže na medsebojno prepletenost rabe skladenjskih konstrukcij (trpniškega izražanja, posamostaljanja in glagolskih novotvorb – vse namreč služijo kot sredstva členitve po aktualnosti, s katerimi se dosežajo besedilni poudarki) v uresničevanju temeljne besedilne funkcije specializiranega diskurza, ki je informativnost ali usmerjenost na predmet. Trpniško izražanje je namreč – tako kot v vplivajnskih jeziki¹⁶ – tudi v slovenskem specializiranem diskurzu (kljub dolgotrajnemu zanikanju njegove ustreznosti spričo odklanjanja tujih vplivov¹⁷) funkcionalna prvina (Kalin Golob 2003: 31 isl.). Več medjezikovnih razhajanj je v rabi nekaterih drugih oblikoslovno-skladenjskih oblik izražanja hierarhizacije, ki z ozirom na stopnjo (brez)osebnega izražanja nihajo. Göpferich (1995: 449) ugotavlja pri tvorjenju besedil s spoznavno oziroma informativno osnovo na primer v angleščini višjo raven osebnega stila z vključevanjem tvorca kot v nemščini, kar povezuje s kulturnimi razlikami intelektualnih stilov. V nasprotju z enotno konvencijo izključevanja naslovnika je pri vključevanju tvorca opazna večja medkulturna razlika. Medtem ko splošni vršilec dejanja ali nosilec stanja, izražen s prvo osebo množine v slovenščini pomeni premik od individualnega k splošnemu (Gorjanc 1993: 47), enaka oblika (zaimek *wir*) v nemščini ne predstavlja anonimnosti, temveč le rahel odmik od vršilca dejanja (zaimek *ich*) (Oskar 1998: 397) in se rabi v pomenu pokazatelja izvirnosti (*pluralis maiestatis*) in ne kot skromnostna množina z vključevanjem naslovnika (*pluralis modestiae*), zato se namesto njega pojavljata neosebna zaimka *man* in *es*. Na normativnem pravnem področju je uveljavljen način hierarhizacije s tretjo osebo ednine, kar velja tako za vključevanje tvorca kot tudi naslovnika (Gruntar Jermol 2000: 144). V slovenščini se ekvivalentno rabi trpnik dejanja ali stanja. Angleški osebnejši ton s prvoosebno množinsko obliko vključevanja naslovnika (*inclusive we*) kljub neizraženi subjektivnosti velja za bolj osebnega (Göpferich 1995: 378 isl., Jemec Tomazin 2010: 136). Enaka težnja je opazna v

¹⁶ Göpferich (1995: 417) ugotavlja ob v nemščini splošno uveljavljeni trpniški rabi, da je pojavnost trpnika v angleščini še višja.

¹⁷ Tradicionalno slovensko slovničarstvo je rabo trpnika spričo odklanjanja germanizmov dosledno odsvetovalo (Kalin Golob 2003: 32).

slovenskem kulturnem prostoru, ki prav tako odklanja absolutno brezosebno (Kalin Golob 2003: 61) in jo blaži z vključevanjem tvorca ali naslovnika. Odklon od brezosebne načina je očiten na področju tvorjenja družboslovno znanstvenih besedil (Sajovic 2008: 84), ponekod pa celo na normativnem pravnem področju (Jemec Tomazin 2010: 222, op. št. 489). Razloge in pojasnilo za to bi bilo mogoče najti po eni strani v prizadevanju za berljivost po zgledu anglosaškega modela (Kalin Golob 2003: 60 isl.), po drugi strani pa so v odklanjanju brezosebne načina opazne vzporednice med znanstvenim in umetnostnim načinom tvorjenja besedil, saj je slednji v slovenskem prostoru dolgo časa veljal za stilno merilo.¹⁸ Iz poudarjanja avtorjeve (znanstvenikove) individualne presoje pri izbiranju izraznih sredstev (Pogorelec 1986: 20) je namreč ne glede na specializiranost razvidna oblikovalna svoboda.

4 Sklep

Primerjalni pregled smernic v rabi nekaterih funkcijsko pogojenih skladenjskih stilemov potrjuje predvidevanja, da gre za splošna konvencionalizirana jezikovna sredstva,¹⁹ katerih raba presega meje posameznega jezikovno-kulturnega prostora in so obenem prvine posameznih jezikovnih sistemov – s tem tudi slovenskega. Z ozirom na ustaljeno rabo jih je mogoče označiti kot avtomatizme (Gorjanc 1998: 26). Pomen skladenjskih stilnih sredstev v specializiranem diskurzu je namreč v tem, da ob leksikalni ravnini prispevajo k optimizaciji besedilotorja in sprejemanja informacij na kulturni in medkulturni ravni (Fleury 2012: 562).²⁰ Razlog za medjezikovne razlike v rabi stilemov pa je potrebno iskati na kulturni ravni, saj se mora izrazna struktura prilagajati oblikoslovno-skladenjskim merilom domačega jezikovnega sistema (Vidovič Muha 1986: 33) in je obenem pomensko odvisna od tradicije²¹ in konvencij, ki so se izoblikovale v danem kulturnem prostoru.²² Iz pojavnosti stilemov je mogoče razbrati strokovno (sistematično) mišljenje kulturnega prostora (Sajovic 2005: 310).²³ Diahroni pregled študij slovenskega kulturnega prostora kaže, da strokovno izraženo misel v slovenščini oblikujeta dve smernici: prilagajanje in sledenje globalnemu načinu izražanja, obenem pa

¹⁸ Sajovic (2005) kot tudi Pogorelec (1986: 11–21) opirata besediloslovno-stilistično raziskovanje slovenskega znanstvenega diskurza na primerjavo znanstvenega področja z umetnostnim. Ban (2006: 36) ugotavlja v slovenskem prevodoslovju precejšen časovni zamik v obravnavi specializiranega diskurza, saj je bila večina prevodoslovnih doktrin osnovana na umetnostnih besedilih.

¹⁹ Odstopanja v rabi so obratno sorazmerna s stopnjo normiranosti oziroma strogostjo konvencije (Mushchinina 2013: 476). Kljub slednji pa je tudi na normativnem pravnem področju, upoštevajoč kulturne posebnosti, skrajna abstraktnost težko dosegljiva (Jemec Tomazin 2010: 140).

²⁰ O pomenu optimizacije strokovnih besedil gl. Göpferich (1998: 888).

²¹ Pod pojmom tradicije razumemo v procesu socializacije in prakse pridobljena izkustva (Rehbein 1998: 691).

²² Kultura je seštevek norm, konvencij in vrednot, ki vpliva na dejanja posameznika (Vermeer 1994: 32 isl.).

²³ Pojem t. i. miselnega stila pomeni ustaljeni način sprejemanja, obravnavanja in posredovanja informacij (Zhang 2013: 567).

ohranjanje jezikovno-kulturne (lokalne) tradicije. Narodotvorna vloga jezika²⁴ se med drugim odraža tudi na področju besedil visoke stopnje specializiranosti. Kulturne prvine so spričo konstantnih prizadevanj za upoštevanje knjižne norme in preverjanj stilemov znotraj jezikovnosistemskih tvorbeno-pretvorbenih zmožnosti kljub sledenju globalnim vzorcem izražanja še vedno dovolj opazne. Na ta način lahko slovensko strokovno mišljenje ohranja svoj lokalni značaj. V pričujoči razpravi se to potrjuje že v okvirni primerjavi nekaterih skladenjskih značilnosti, kot je pomensko zgoščevanje in brezosebnost v izražanju. Predpostavlja se, da bi poglobljena primerjalna, korpusno podprta analiza stilemov specializiranega diskurza kulturnospecifične prvine dopolnila. Slovenski jezikoslovci se v diahronem pogledu dobro zavedajo dejstva, da asimilacija privzetega ne ogroža lokalne kulture le, če je slednja stabilna.²⁵ Vidovič Muha (1986: 25 in 2000: 52) poudarja pomen ustreznih jezikovnih sredstev za avtentičnost strokovnega mišljenja in s tem bogatitev narodne kulture. Sajovic (2005: 259) kaže na dejstvo, da se je slovensko strokovno mišljenje oblikovalo z zgodovinskim razvojem jezika v njegovi dejanski rabi in opozarja na ključno vlogo slovenskega jezikoslovja pri odkrivanju kulturnih posebnosti (prav tam: 286). Ban (2006: 36) pojem kulture predstavi kot načrtno dejavnost naroda in posredno, z vidika prevajalstva, pokaže na postopen razvoj zavedanja pomena strokovnega diskurza v slovenskem prostoru. Ker pa je kultura komunikacijski konstrukt, je podvržena spremembam v odnosu do lastnega in privzetega (Sandig 2006: 16). Jezikovni prestiž – ki ga trenutno uživa angleščina – lahko izzove spremembe v konvencijah (Göpferich 1995: 156), tako da se primarno zavračanje tujejezičnih vplivov v praksi lahko umakne prevladujoči (globalni) težnji po vnašanju tujejezičnih izraznih struktur. Zato je skrb za ohranitev primarne jezikovne in miselne identitete vseskozi upravičeno prisotna. Le-ta v ustvarjanju ali preverjanju jezikovnosistemskih vzorcev ustvarja napetost med strokovno mislijo in njeno izrazno podobo (Vidovič Muha 1986: 25 in 2000: 52).

Literatura

- Ban, Ivo, 2006: Prevajanje strokovnih besedil v sodobni slovenski družbi oziroma stanje kulture neleposlovnega prevajanja. Hočevar, Mojca M. (ur.): *Mostovi DZTPS* 40/1–2. Ljubljana: Tiskarna Schwarz. 35–49.
- Becker Mrotzek, Michael, 1999: Die Sprache der Verwaltung als Institutionensprache. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 2. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 1391–1403.
- Fleury, Frank, 2012: Entwicklung der Übersetzung für die technische Dokumentation. Baur, Wolfram et al. (ur.): *Übersetzen in die Zukunft*. Berlin: BDÜ Fachverlag. 559–564.
- Galtung, Johan, 1983: Struktur, Kultur und intellektueller Stil: ein vergleichender Essay über sachsenische, teutonische, gallische und nipponische Wissenschaft. *Levithan* 2. 303–338.

²⁴ Pogorelec (1986: 19) poudarja pomen razvoja stilistike znanstvenih besedil za razvoj narodne skupnosti.

²⁵ O pojmu asimiliranja tujih prvin gl. Stolze 2013: 23. Nyongwa (2012: 55) ugotavlja celo izrazito pozitivne posledice tujih vplivov na stabilno lokalno kulturo, saj ta z njihovo pomočjo postaja dinamična.

- Göpferich, Susanne, 1995: *Textsorten in Naturwissenschaften und Technik*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Göpferich, Susanne, 1998: Möglichkeiten der Optimierung von Fachtexten. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 1. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 888–900.
- Göpferich, Susanne, 2008: Erfolgskontrolle beim Fachwissenstransfer an Laien. Krings, Hans P., Mayer, Felix (ur.): *Sprachenvielfalt im Kontext von Fachkommunikation, Übersetzung und Fremdsprachenunterricht*. Berlin: Frank & Timme. 243–254.
- Gorjanc, Vojko, 1993: *Primerjalna skladišna razčlenitev filozofskega in matematičnega znanstvenega besedila*. Diplomaska naloga. Ljubljana: FF.
- Gorjanc, Vojko, 1998: *Besediloslovni vidiki slovenskega znanstvenega dela*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Gruntar Jermol, Ada, 2000: Sind Gesetze (noch immer) zu hoch aufgehängt? Skubic, Mitja (ur.): *Linguistica XL/1*. Ljubljana: FF. 131–149.
- Gruntar Jermol, Ada, 2013: Značilnosti normativnih in informativnih pravnih besedil. Žele, Andreja (ur.): *Družbena funkcijskost jezika*. Ljubljana: FF. (Obdobja 32). 165–171.
- Hofmann, Lothar, 1998: Syntaktische und morphologische Eigenschaften von Fachsprachen. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 1. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 416–428.
- House, Juliane, 2014: Translation Quality Assessment: Past and Present. House, Juliane (ur.): *Translation: A Multidisciplinary Approach*. Hampshire: Palgrave Macmillan. 241–263.
- Jemec Tomazin, Mateja, 2010: *Slovenska pravna terminologija*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Kalin Golob, Monika, 2001: Jezikovna kultura, jezikovno načrtovanje in evropsko združevanje. Vidovič Muha, Ada (ur.): *Metode in zvrsti*. Ljubljana: FF. (Obdobja, 20). 255–269.
- Kalin Golob, Monika, 2003: *Jezikovne reže 2*. Ljubljana: GV Revije.
- Kalverkämper, Hartwig, 1998: Rahmenbedingungen für die Fachkommunikation. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 1. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 24–48.
- Kuster, Helena, 2014: Posamostaljanje med jezikovnim sistemom in besedilom v nemščini in slovenščini. *Slavistična revija* 62/1. 39–54.
- Mushchinina, Maria, 2013: Wissensforschung und Sprachkompetenz. Baumann, Klaus Dieter; Kalverkämper, Hartwig (ur.): *Theorie und Praxis des Dolmetschens und Übersetzens im fachlichen Kontext*. Berlin: Frank & Timme. 449–560.
- Nyongwa, Moses, 2012: Translation and nation building: What a difficult couple! Kumar, Ravi (ur.): *Role of Translation in Nation Building*. New Delhi: Modlingua. 34–56.
- Oskaar, Els, 1998: Das Postulat der Anonymität für den Fachsprachengebrauch. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 1. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 390–397.
- Pisanski, Agnes, 2001: Analiza nekaterih metabesedilnih elementov v slovenskih znanstvenih člankih v dveh časovnih obdobjih. *Slavistična revija* 50/2. 183–194.
- Pogorelec, Breda, 1986: Znanstveno besedilo, njegove jezikoslovne prvine in slog. Vidovič Muha, Ada (ur.): *Slovenski jezik v znanosti 1*. Ljubljana: FF. 11–21.

- Pogorelec, Breda, 1989: Slovenska pravna besedila: vprašanja jezika in sloga pri oblikovanju besedil. Vidovič Muha, Ada (ur.): *Slovenski jezik v znanosti 2*. Ljubljana: FF. 35–43.
- Rehbein, Jochen, 1998: Austauschprozesse zwischen unterschiedlichen fachlichen Kommunikationsbereichen. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 1. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 689–710.
- Sajovic, Tomaž, 2005: *Jezik med umetnostjo in znanostjo*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Sajovic, Tomaž, 2008: Problem jezika v znanosti in visokošolskem izobraževanju – problem znanosti in visokošolskega izobraževanja v Sloveniji? *Jezik in slovstvo* 53/1. 79–87.
- Sandig, Barbara, 2006: *Textstilistik des Deutschen*. Berlin: de Gruyter.
- Stolze, Radegundis, 1998: Die Rolle von Fachsprachen im Kontakt von Einzelsprachen III: Fachübersetzung in den Geistes- und Sozialwissenschaften. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 1. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 784–792.
- Stolze, Radegundis, 2013: Wo Übersetzungswissenschaft Kulturwissenschaft ist. Lukas, Katarzyna et al. (ur.): *Translation in Spannungsfeld der »cultural turns«*. Frankfurt/Main: Peter Lang. 17–31.
- Vermeer, Hans J., 1994: Übersetzen als kultureller Transfer. Snell-Hornby, Mary (ur.): *Übersetzungswissenschaft – eine Neuorientierung*. Tübingen: Francke.
- Vidovič Muha, Ada, 1986: Tipološki pregled nekaterih vplivov na slovenski znanstveni jezik. Vidovič Muha, Ada (ur.): *Slovenski jezik v znanosti 1*. Ljubljana: FF. 23–39.
- Vidovič Muha, Ada, 2000: Die slowenische Sprache. Grundlage für die Identität des Staates Slowenien. Bonač, Vladimir (ur.): *Slowenien in Europa. Beiträge zur Außenpolitik, Wirtschaft und Kultur*. Dortmund: Lensing Druck. 51–54.
- Viereck, Wolfgang, 1998: Die Rolle von Fachsprachen im Kontakt von Einzelsprachen I: Englisch-Deutsch im 20. Jahrhundert. Hoffmann, Lothar et al. (ur.): *Fachsprachen. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung. 1. Halbband*. Berlin: de Gruyter. 764–771.
- Zhang, Yanna, 2013: Der Denk-, Verhaltens-, Rede- und Verhandlungsstil. Baumann, Klaus Dieter; Kalverkämper, Hartwig (ur.): *Theorie und Praxis des Dolmetschens und Übersetzens im fachlichen Kontext*. Berlin: Frank & Timme. 561–581.
- Žagar Karer, Mojca, 2011: *Terminologija med slovarjem in besedilom*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2012: *Pomensko-skladenjske lastnosti slovenskega glagola*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Žele, Andreja, 2013: *Slovenska besedilna skladnja z jezikovnosistemskega vidika – temeljni pojmi*. Ljubljana: Birografika Bori d. o. o.